

Кошицький А. Л.
ФСП НТУУ «КПІ»
Науковий керівник:

Мисливий В. А., д.ю.н., професор

ЕКСЦЕС ВИКОНАВЦЯ

Ексцес виконавця (походить від латинського слова – вихід, відступ, ухилення) – це вчинення виконавцем злочину дій, що не охоплюється умислом інших співучасників і утворюють інший самостійний злочин або надають вчиненому ним діянню якісно іншого характеру. Тобто, суть ексцесу виконавця полягає в тому, що співучасники домовляються вчинити один злочин, а виконавець, виходячи за межі домовленості, вчиняє більш тяжкий злочин. Згідно, ч. 5 ст. 29 Кримінального кодексу України (далі КК) співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом [1, с.14]. Чинне кримінальне законодавство України не містить норм, які б регулювали відповідальність організатора злочину, підбурювача та пособника при ексцесі виконавця. Теорія кримінального права визначає поняття «ексцес виконавця» та коло випадків, яке охоплює це поняття.

Ексцес може стосуватися, об'єкта злочину (наприклад, викрадаючи майно, особа вчинила зґвалтування), способу вчинення злочину (замість вчинення крадіжки вчинено розбій), кваліфікуючих обставин (замість контрабанди невеликої кількості наркотиків вчинено контрабанду наркотичних засобів в особливо великих розмірах).

Ексцес виконавця поширюється на випадки, коли інші співучасники – організатор, підбурювач або пособник не передбачали, не бажали і не допускали вчинення виконавцем не узгоджених з ними злочинних дій. Щоб співучасник був притягнутий до кримінальної відповідальності за злочин, вчинений виконавцем, він має бути обізнаним про злочинні наміри виконавця. Між співучасниками повинна бути домовленість на вчинення конкретного злочину.

Згідно з п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», при ексцесі виконавця, тобто коли один із співучасників вийшов за межі домовленості щодо обсягу злочинних дій і вчинив більш тяжкий або інший злочин (наприклад, при домовленості заподіяти потерпілому тілесні ушкодження позбавив його життя), за цей злочин повинен відповідати лише його виконавець, а інші особи – за злочини, вчинені ними в межах домовленості [2, с. 229].

Розрізняють 2 види ексцесу: кількісний і якісний. Ця різниця має дуже важливе практичне значення, оскільки впливає на кваліфікацію дій виконавця.

Кількісний ексцес виконавця присутній тоді, коли виконавець, почавши вчиняти злочин, який був задуманий співучасниками, вчиняє дії однорідного характеру, але більш тяжкі. Злочин, задуманий співучасниками, ніби «переростає» в більш тяжкий. Приклад, співучасники домовилися вчинити крадіжку, але несподівано виконавець застав потерпілого у квартирі і застосував насильство при вилученні майна. В такому випадку виконавець вчинив вже не крадіжку, а розбій або грабїж, що є більш тяжкими злочинами. Виконавець у цьому випадку буде нести відповідальність, скажімо, за розбій передбачений ст. 187 КК України, а інші співучасники будуть нести кримінальну відповідальність за співучасть у крадіжці передбаченої ст. 185 КК України.

Якісний ексцес виконавця наявний тоді, коли виконавець, крім вчинення запланованого з іншими співучасниками злочину, додатково вчиняє неоднорідний, зовсім інший злочин, аніж задуманий співучасниками. При якісному ексцесі, виконавець відповідає за правилами реальної сукупності злочинів: за злочин, задуманий співучасниками та за злочин, який був наслідком його ексцесу. Приклад, співучасники задумали вчинити крадіжку майна. Виконавець, викрадаючи речі, знайшов пістолет Макарова і також ним заволодів. В такому випадку виконавець вчинив два злочини, це крадіжка чужого майна передбаченого ст. 185 КК України та крадіжка вогнепальної зброї передбаченого ч. 1 ст. 262 КК України. Співучасники ж будуть нести відповідальність за крадіжку майна.

Існують також випадки кількісно-якісного ексцесу. Виконавець, вчиняючи крадіжку (про яку домовились з іншими співучасниками), виходить за межі домовленості між співучасниками і вбиває господаря, який намагається затримати злочинця. Дії виконавця слід кваліфікувати за ч. 4 ст. 187 КК України і п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України (вбивство, з метою полегшити вчинення іншого злочину). Співучасники нестимуть відповідальність за крадіжку. В такому випадку маємо справу з кількісним ексцесом: виконавець вчиняє розбій, замість крадіжки; і якісним ексцесом: виконавець вчиняє вбивство. Співучасники при кількісному і якісному ексцесі виконавця за ексцес відповідальності не несуть, тому-що цей злочин не охоплювався їхнім умислом. Вони відповідають лише за той злочин, що був ними спільно задуманий.

Поняття ексцесу виконавця науковці іноді намагаються підмінити більш ширшим поняттям, як ексцес співучасника. Вони вважають, що «автором» ексцесу може бути не лише виконавець, але й будь-який інший співучасник. При цьому, не враховується, що стосовно ексцесу будь-який співучасник є виконавцем, тому-що саме він вчиняє дії, які є наслідком ексцесу. Тому правильніше говорити не про ексцес співучасника, а про ексцес виконавця.

Проте, як показує практика вчинення злочинів організованими угрупованнями, відхилитися від спільного умислу може не лише виконавець,

але й інші учасники групового злочину. Отже, очевидно, слід виділити поряд з ексцесом виконавця також ексцес підбурювача, пособника і організатора, виклавши це наступним чином: ексцесом виконавця, організатора, підбурювача і пособника визнається вчинення виконавцем, підбурювачем чи пособником злочину, який не охоплюється умислом інших співучасників. За ексцес виконавця, підбурювача чи пособника інші співучасники відповідальності не підлягають.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 9 жовтня 2013 року. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 212 с.
2. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.